

ЕМПАТІЯ ТА МОТИВИ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

В статті представлені результати теоретичного та емпіричного дослідження взаємозв'язку емпатії та мотивації міжособистісної взаємодії у юнацькому віці. Показана залежність потреби у міжособистісній взаємодії, її мотиваційної орієнтації та цільової спрямованості від рівня розвитку інтегральної емпатії та її форм. Виявлено та описано вікові та статеві особливості досліджуваного процесу.

Ключові слова: емпатія, емпатійність, міжособистісна взаємодія, мотиваційна орієнтація, потреба у взаємодії, ранній юнацький вік, зрілий юнацький вік, цільова спрямованість.

Постановка проблеми. Міжособистісна взаємодія є невід'ємною частиною життя людини. Від її ефективності часто залежить міра суб'єктивного благополуччя та психологічного комфорту особистості, успішність всебічної самореалізації. Очевидно, що така значущість і, водночас, складність процесу людських взаємин і є джерелом незгасаючого наукового інтересу психологів до даного феномену.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Так, різні аспекти міжособистісної взаємодії широко досліджуються як вітчизняними (О.О. Бодальовим, О.О. Леонтьєвим, Б.Ф. Ломовим, В.М. Мясіщевим, М.М. Обозовим, Б.Д. Паригінім, А.В. Петровським, С.Л. Рубінштейном та ін.), так і зарубіжними науковцями (Д. Брунером, Х. Келлі, Ч. Кулі, К. Левіном, А. Маслоу, А. Міллером, Г. Ньюкомом, С. Олпортом, К. Роджерсом, М. Розенбергом, Х. Ремшмідтом, Дж. Г. Скоттом, Е. Уїлсоном, Р. Фішером, З. Фрейдом, Е. Фромом та ін.). Вченими встановлено, що процес міжособистісної взаємодії забезпечується функціонуванням різних психічних процесів, таких як емоції, мотиви, цінності, особистісні смисли тощо. Їх психологічний зміст, у свою чергу, є обумовленим системою індивідуальних інтегративних особистісних якостей та характеристик. Надзвичайно важливою складовою такої системи є емпатія, яка у сучасних дослідженнях Ч. Д. Батсона, Л. Віспе, Т. Д. Карягіної, І.Д. Клімової, Н. Хоффмана та ін. все частіше розглядається як важливий мотивотворчий фактор.

Б.Ф. Ломов [7, с. 251–271], розглядаючи питання мотивації міжособистісної взаємодії, стверджував, що навіть у самому простому варіанті міжособистісної взаємодії кожен із її суб'єктів має власний мотив. Саме тому доречно розглядати взаємодію цих мотивів, як окрему одиницю аналізу системи узгоджених актів. Для цього ж необхідно дослідити індивідуальні особливості мотиваційного компоненту кожного суб'єкта взаємодії.

Як відомо, основою мотиву є система потреб особистості. Описуючи процес формування останніх, Є.П. Ільїн [5] дає характеристику трьом його стадіям. Першою стадією є латентна, на якій відбувається «налаштування» чутливості до зовнішніх подразників. Друга стадія – неусвідомлена модальність мотивації. Вона характеризується, як поява нового відчуття, стану. Його невловимість може стимулювати поведінку іншої модальності. Вважаємо, що визначення модаль-

ності мотивації на цьому етапі може визначатися емпатією. Пояснимо свою думку. Відповідно до підходу Л.І. Божович [1], для того, щоб потреба стала спонукою активності, вона повинна знайти своє відображення у переживанні. Виникнення переживання породжує стан емоційної напруги, що викликає афективне прагнення позбутися його та відновити рівновагу. Якщо на даний процес подивитися крізь призму емпатійності, то можемо прийти до висновку, що при емпатійному сприйманні іншого суб'єкта взаємодії у особистості також виникають певні переживання. Залежно від знаку, сили цих переживань та їх конгруентності переживанням Іншого (консонансні чи дисонансні емпатійні ставлення), у людини виникає потреба подовжити дані відчуття або позбутися їх. За таких умов людина неусвідомлено направляє вектор мотиваційної спрямованості у бік сприяння або протидії іншому. Під впливом його зіставлення із власними потребами особистість робить остаточний і усвідомлений вибір, що свідчить про перехід на третю стадію – усвідомлення потреби. На цій основі формуються мотиви сприяння або протидії. Таким чином, емпатійність обумовлює мотиваційну орієнтацію особистості та виступає механізмом становлення мотиву.

Своєрідною метапотребою, що лежить у основі будь-якої міжособистісної взаємодії, є афіліація. Під афіліацією розуміють потребу особистості у спілкуванні, емоційному контакті, дружбі, коханні. Вона проявляється у прагненні встановлювати дружні стосунки, взаємодіяти з оточуючими, надавати комусь допомогу, підтримку, та отримувати це саме від інших [8, с.49]. При цьому прагнення надавати комусь допомогу та підтримку актуалізується на основі емпатування особистості та задовольняється засобами емпатійної поведінки. Виходячи з таких міркувань, вважаємо, що емпатія є необхідною умовою афіліації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спираючись на означене, припускаємо, що емпатія, як інтегративна індивідуально-психологічна якість особистості, у мотиваційному компоненті міжособистісної взаємодії репрезентується як умова афіліації, детермінанта мотиваційної орієнтації, механізм становлення (усвідомлення) мотиву.

Із метою перевірки даної гіпотези було проведено теоретичне та емпіричне дослідження. Об'єктом даного дослідження виступала міжособистісна взаємодія, а предметом – взаємозв'язок емпатії та мотива-

ційного компоненту міжособистісної взаємодії у юнацькому віці.

Розв'язувалися наступні завдання: теоретичне обґрунтування наявності взаємозв'язку емпатії та мотивації міжособистісної взаємодії; визначення рівня розвитку емпатії у юнацькому віці; дослідження мотивів міжособистісної взаємодії сучасного юнацтва; знаходження особливостей взаємозв'язків та відмінностей між вищезазначеними феноменами.

Методика та організація дослідження. Для емпіричного дослідження рівня розвитку емпатії та форм її прояву у юнацькому віці використовувалася методика Л.П. Журавльової [3]. З її допомогою визначався інтегральний показник емпатійності особистості (високий, середній та низький рівні) та здатність юнацтва до різних форм її прояву (антиемпатія, індіферентність, співпереживання, співчуття, моделювання поведінки, реальне сприяння та альтруїстична поведінка).

Дослідження мотиваційного компоненту міжособистісної взаємодії передбачало діагностику рівня розвитку потреби у взаєминах, мотиваційної орієнтації та цільової спрямованості особистості у взаємодії. Для виявлення рівня розвитку потреби у міжособистісній взаємодії була використана методика О.П. Єлісєєва «Потреба у спілкуванні» [2; с.428–430].

Для діагностики мотиваційної орієнтації особистості використовувалась методика Н.Є. Щуркова в модифікації Н.П. Фетіскіна [9; с.59–63]. За її допомо-

гою визначався рівень вираженості егоїстичної, афіліативної та ситуативної мотиваційної орієнтації.

Цільова спрямованість особистості визначалася за допомогою методики І.Д. Ладанова та В.О. Уразаєвої [6; с.92–94]. На її основі діагностувалося два види цільової спрямованості: на соціальне схвалення та на безконфліктну взаємодію.

Експериментальна робота проводилася впродовж 2012 року. Дослідженням було охоплено 226 осіб юнацького віку. Серед них – 110 респондентів раннього юнацького віку (хлопців – 51, дівчат – 59) та 116 – зрілого юнацького віку (хлопців – 41, дівчат – 74). Із метою підвищення рівня репрезентативності вибірки досліджувались представники різних навчальних закладів Житомирської області, які навчаються за різними напрямками підготовки.

Результати дослідження та їх обговорення.

На першому етапі дослідження перевірялася наявність достовірних взаємозв'язків між показниками інтегральної емпатії та її форм з показниками емоційного компоненту в юнацькому віці в цілому. З цією метою використовувався метод лінійної кореляції Пірсона. У такий спосіб було виявлено (див. Табл.1) наявність достовірного взаємозв'язку між показниками інтегральної емпатії та мотиваційної орієнтації (егоїстичної ($r=-0,219$; $p\leq 0,001$), афіліативної ($r=0,278$; $p\leq 0,001$) й ситуативної ($r=-0,151$; $p\leq 0,05$)), рівнем розвитку потреби у взаємодії ($r=0,286$; $p\leq 0,001$) й мотиваційної спрямованості на соціальне схвалення ($r=0,146$; $p\leq 0,05$).

Таблиця 1

Матриця значущих коефіцієнтів лінійної кореляції між показниками емпатії та мотивації міжособистісної взаємодії у юнацькому віці

Показники мотиваційного компоненту		Інтегральна емпатія	Антиемпатія	Індіферентність	Співпереживання	Співчуття	Моделювання поведінки	Реальне сприяння	Альтруїстична поведінка
Мотиваційна орієнтація	Егоїстична	0,219****	0,223****	0,122*				-0,149**	
	Афіліативна	0,278****	0,287****	0,122*	0,196****			0,176***	
	Ситуативна	-0,151**	0,159**			0,116*			
Потреба у взаємодії		0,286****	0,225****	0,105*	-0,169***				0,207****
Мотиваційна спрямованість	Соціальне схвалення	0,146**			-0,166***			0,134**	0,106*
	Безконфліктна взаємодія				-0,108*			0,133**	

Примітка. * – $p\leq 0,1$; ** – $p\leq 0,05$; *** – $p\leq 0,01$; **** – $p\leq 0,001$

Зокрема, чим вищим буде рівень розвитку інтегральної емпатії особистості, тим більш вираженою буде її афілі-

ативна мотиваційна орієнтація. І навпаки – чим нижчим буде рівень емпатійності особистості, тим більшою мі-

рою вона проявлятиме егоїстичні мотиви у взаємодії, або керуватиметься ситуативною мотиваційною орієнтацією.

Щодо форм емпатії, то констатовано прямий статистично значущий взаємозв'язок показників антиемпатії та егоїстичної ($r=0,209$; $p \leq 0,05$) і ситуативної ($r=0,159$; $p \leq 0,05$) мотиваційної орієнтації, а також обернений – з афіліативною орієнтацією ($r=-0,287$; $p \leq 0,001$) та потребою у взаємодії ($r=-0,225$; $p \leq 0,001$).

Достовірна взаємозалежність також виявлена між показниками індивідуальності та мотиваційної орієнтації і потреби у міжособистісній взаємодії. Так, зі зростанням рівня індивідуальності зростає й егоїстична орієнтація ($r=0,122$; $p \leq 0,1$), а афіліативна орієнтація ($r=-0,122$; $p \leq 0,1$) й рівень потреби у взаємодії ($r=-0,105$; $p \leq 0,1$) – спадають.

Емпатія на рівні співпереживання негативно корелює з афіліативною мотиваційною орієнтацією ($r=-0,196$; $p \leq 0,001$), потребою у взаємодії ($r=-0,169$; $p \leq 0,01$), мотиваційною спрямованістю на соціальне схвалення ($r=-0,166$; $p \leq 0,01$) та безконфліктну взаємодію ($r=-0,108$; $p \leq 0,1$). Це може бути пояснене егоцентричною сутністю процесу співпереживання: чим більше особистість зосереджується на власних переживаннях, тим більше нівелюються потреби, інтереси, бажання інших людей.

На рівні ж співчуття виявлено статистично значущий взаємозв'язок емпатії й ситуативної мотиваційної

орієнтації ($r=0,116$; $p \leq 0,1$). Така кореляція обумовлена появою можливості біполярних переживань на даному етапі емпатійного процесу [4; с.45-47]. Відтак, будуть мотиви адекватними, чи ні – залежить виключно від переоцінки ситуації суб'єктом емпатії.

Корелятами здатності до реального сприяння є мотиваційна спрямованість на безконфліктну взаємодію ($r=0,133$; $p \leq 0,05$), соціальне схвалення ($r=0,134$; $p \leq 0,05$), афіліативна мотиваційна орієнтація ($r=0,176$; $p \leq 0,01$), а також егоїстична мотиваційна орієнтація ($r=-0,149$; $p \leq 0,05$). Здатність же до альтруїстичної поведінки корелює з потребою у взаємодії ($r=0,207$; $p \leq 0,01$) та мотиваційною спрямованістю на соціальне схвалення ($r=0,106$; $p \leq 0,1$).

Таким чином, нами був виявлений достовірний взаємозв'язок інтегральної емпатії та її форм із усіма показниками мотиваційного компоненту.

Другий етап дослідження передбачав вивчення статевої особливості (див. табл. 2) виявлених взаємозв'язків.

У його ході було констатовано:

1. Взаємозв'язок емпатії з показниками мотивації міжособистісної взаємодії є більш вираженим у дівчат, ніж у хлопців. Водночас, у юнаків емпатійність більшою мірою взаємопов'язана з цільовою спрямованістю, а у їх ровесниць – з мотиваційною орієнтацією.

Таблиця 2

Матриця значущих коефіцієнтів лінійної кореляції між показниками емпатії та мотивації міжособистісної взаємодії юнаків та дівчат

Показники мотиваційного компоненту		Стать	Інтегральна емпатія	Антиемпатія	Індиферентність	Співпереживання	Співчуття	Моделювання поведінки	Реальне сприяння	Альтруїстична поведінка
Мотиваційна орієнтація	Егоїстична Орієнтація	Чол.	-0,229**	0,209**						-0,18*
		Жін.	-0,194**	0,231***					-0,18**	
	Афіліативна	Чол.	0,253**	-0,277***						
		Жін.	0,285****	-0,263****		0,206**		0,146*	0,158*	
	Ситуативна	Чол.								
		Жін.	-0,229***	0,183**		0,158*				0,184**
Потреба у взаємодії		Чол.	0,234**	-0,199**						0,195*
		Жін.	0,336****	-0,28***	-0,146*	0,216**				0,201**
Цільова спрямованість	Соціальне схвалення	Чол.	0,197**			-0,166*	-0,225**		0,213**	
		Жін.				-0,165*				
	Безконфліктна взаємодія	Чол.					-0,174*		0,168*	
		Жін.								

Примітка. * – $p \leq 0,1$; ** – $p \leq 0,05$; *** – $p \leq 0,01$; **** – $p \leq 0,001$

2. Емпатійних корелятивів мотиваційної складової міжособистісної взаємодії у дівчат виявлено більше на афективному етапі емпатійного процесу, а у юнаків – на когнітивному. Найбільша ж кількість взаємозв'язків спостерігається на дієвому рівні, що є однаковою мірою справедливим як для чоловічої, так і для жіночої вибірок.

Наступним етапом дослідження став аналіз вікових особливостей виявлених взаємозв'язків (див. Табл.3). Він констатував той факт, що у ранньому юнацькому віці взаємозв'язок емпатії та її форм з мотиваційними показниками міжособистісної взаємодії є більш вираженим, порівняно зі зрілою юністю.

Так, у зрілому юнацькому віці значно послаблюється взаємозв'язок емпатійності з егоїстичною та афіліативною мотиваційними орієнтаціями та цільовою спрямованістю на соціальне схвалення. Взаємозв'язки ж емпатії з потребою у взаємодії, ситуативною мотиваційною орієнтацією та цільовою спрямованістю на безконфліктну взаємодію зникають взагалі. Крім того, такі форми емпатії, як індіферентність, моделювання поведінки та реальне сприяння, а також інтегральна емпатія у цілому не пов'язані з досліджуваними мотиваційними показниками у період зрілої юності.

Таблиця 3

Матриця значущих коефіцієнтів лінійної кореляції між показниками емпатії та мотивації міжособистісної взаємодії у ранньому та зрілому юнацькому віці

Показники мотиваційного компоненту		Вік	Інтегральна емпатія	Антиемпатія	Індиферентність	Співпереживання	Співчуття	Моделювання поведінки	Реальне сприяння	Альтруїстична поведінка
Мотиваційна орієнтація	Егоїстична	15-17	- 0,384***	0,262***	0,312* ***				- 0,216**	- 0,188**
		18-21		0,184*			-0,175*			
	Афіліативна	15-17	0,582***	- 0,430****	- 0,397* ***	- 0,189**	-0,178*		0,316**	0,325**
		18-21								-0,167*
	Ситуативна	15-17	- 0,350***	0,275***	0,196* *				-0,186*	- 0,236**
		18-21								
Потреба у взаємодії		15-17	0,500***	- 0,328****	- 0,260* **	- 0,282** *		- 0,160*	0,293**	0,406**
		18-21								
Цільова спрямованість	Соціальне схвалення	15-17	0,170*	-0,177*			- 0,253** *		0,180*	
		18-21				- 0,223**				
	Безконфліктна взаємодія	15-17					-0,162*		0,290**	
		18-21								

Примітка. * – $p \leq 0,1$; ** – $p \leq 0,05$; *** – $p \leq 0,01$; **** – $p \leq 0,001$

Четвертий етап дослідження передбачав перевірку наявності достовірних відмінностей між досліджуваними показниками мотиваційного компоненту високоемпатійних, середньоемпатійних та низькоемпатійних досліджуваних. Виявлення таких відмінностей дає нам підстави вважати, що саме оздасть зумовлює відповідні зміни у системі мотивів міжособистісної взаємодії. З цієї метою, після перевірки на нормаль-

ність розподілу показників у групах, нами було застосовано t-критерій Ст'юдента (див. табл. 4).

Аналіз достовірних відмінностей дозволив виявити вікові та статеві особливості емпатійної детермінації емоційного компоненту міжособистісної взаємодії.

Так, у ранньому юнацькому віці від рівня розвитку емпатії залежать:

а) у хлопців – мотиваційна орієнтація особистості (афіліативна, егоїстична чи ситуативна) та розвиток потреби у міжособистісній взаємодії;

б) у дівчат – усі досліджувані показники мотиваційного компоненту: розвиток потреби у міжособистісній взаємодії, мотиваційна орієнтація та цільова спрямованість.

У зрілому ж юнацькому віці рівень розвитку емпатії може впливати на:

а) потребу у міжособистісній взаємодії та мотиваційну спрямованість на прийняття партнера – у юнаків;

б) на цільову спрямованість на безконфліктну взаємодію – у дівчат.

Зважаючи на описані вище особливості, можемо стверджувати, що оздаст детермінує усі показники мотиваційного компоненту міжособистісної взаємодії лише в період ранньої юності. Очевидно, що у зрілому юнацькому віці мотиваційна сфера особистості зазнає трансформацій, внаслідок чого змінюються і її детермінанти.

Таблиця 4

Матриця достовірних значень Т-критерію Стюдента при порівнянні показників мотиваційного компоненту міжособистісної взаємодії особистостей з різним рівнем розвитку емпатії

1. Егоїстична мотиваційна орієнтація									
	Рання юність			Зріла юність			Загалом		
	Хл.	Дів.	Раз.	Хл.	Дів.	Раз.	Хл.	Дів.	Раз.
BE-CE	2,098**		2,574**				1,733*		
BE-HE	3,024***		3,162***				2,091**		2,416**
CE-HE								2,185**	1,728*
2. Афіліативна мотиваційна орієнтація									
	Рання юність			Зріла юність			Загалом		
	Хл.	Дів.	Раз.	Хл.	Дів.	Раз.	Хл.	Дів.	Раз.
BE-CE	1,913*	3,174***	3,557****		3,408***	2,162**			
BE-HE	3,433***	4,73****	5,910****				1,840*	2,668**	3,148***
CE-HE	2,212**	2,325**	3,438***		2,878**	2,189**	1,983*	3,796****	4,107****
3. Ситуативна мотиваційна орієнтація									
	Рання юність			Зріла юність			Загалом		
	Хл.	Дів.	Раз.	Хл.	Дів.	Раз.	Хл.	Дів.	Раз.
BE-CE		2,661**	2,861***						
BE-HE	1,931*	6,055****	4,056****					2,779***	2,610**
CE-HE		4,716****	2,331**					2,578**	2,428**
4. Потреба у взаємодії									
	Рання юність			Зріла юність			Загалом		
	Хл.	Дів.	Раз.	Хл.	Дів.	Раз.	Хл.	Дів.	Раз.
BE-CE	3,042**	4,046****	4,872****				2,879***	2,696**	3,883****
BE-HE		6,851****	2,231**					4,243****	
CE-HE		3,614****		2,008*				2,809***	
5. Цільова спрямованість на соціальне схвалення									
	Рання юність			Зріла юність			Загалом		
	Хл.	Дів.	Раз.	Хл.	Дів.	Раз.	Хл.	Дів.	Раз.
BE-CE		3,947***	2,037**	2,842**				2,064**	2,237**
BE-HE									
CE-HE		2,134**							
6. Цільова спрямованість на безконфліктну взаємодію									
	Рання юність			Зріла юність			Загалом		
	Хл.	Дів.	Раз.	Хл.	Дів.	Раз.	Хл.	Дів.	Раз.
BE-CE		1,792*							
BE-HE									
CE-HE									

Примітки. 1) BE- досліджувані з високим рівнем розвитку емпатії, CE – досліджувані з середнім рівнем розвитку емпатії, HE – досліджувані з низьким рівнем розвитку емпатії. 2). * – $p \leq 0,1$; ** – $p \leq 0,05$; *** – $p \leq 0,01$

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, можемо констатувати наявність емпатійної детермінації усіх показників мотиваційного компоненту міжособистісної взаємодії. Разом з тим, виявлено вікову диференціацію детермінуючого впливу емпатії: для представників обох статей він є

більш вираженим у період ранньої юності, порівняно зі зрілою.

Перспективу своїх подальших досліджень вбачаємо у вивченні емпатійної детермінації ціннісно-смыслового та конативного компонентів міжособистісної взаємодії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте (Психологическое исследование) / Л. И. Божович – М.: «Просвещение», 1968. – 464 с.
2. Елисеев О.П. Практикум по психологии личности / О. П. Елисеев – СПб.: Питер, 2001. – 560 с.
3. Журавльова Л.П. Діагностика емпатії та її форм у підлітковому та юнацькому віці / Л.П. Журавльова // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 12 : Психологічні науки: [зб.наук.праць]. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 31(55). – С. 154-161.
4. Журавльова Л.П. Психологія емпатії: Монографія / Журавльова Л.П. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 328с.

REFERENCES

1. Bozhovich, L.I. (1968). *Lichnost i yeye formirovaniye v detskom vozraste (Psikhologicheskoe issledovaniye) [Personality and its formation in childhood (Psychological research)]*. Moscow: «Prosveshcheniye» [in Russian].
2. Yeliseiev, O.P. (2001). *Praktikum po psikhologii lichnosti [Workshop on personality psychology]*. Saint Petersburg: Piter [in Russian].
3. Zhuravlova, L.P. (2010). Diagnostika empatii ta yiyi form u pidlitkovomu ta yunatskomu vitsi [Diagnostics of empathy and its forms in adolescence and early adulthood]. *Naukovyi chasopys Natsionalnogo pedagogichnogo universitetu imeni M.P. Dragomanova. Seriya 12: Psyhologichni nauky: (zb.nauk.prats) - Scientific Journal NPU of M.P. Dragomanov. Series number 12. Psychological Science: (collected Works)*. Kyiyv: NPU im. MP Drahomanova, 31. (pp. 154-161) [in Ukrainian].
4. Zhuravlova, L.P. (2007). *Psikhologiya empatii [Psychology of empathy]*. Zhytomyr: Editorial Zhytomyr State University named after I. Franko [in Ukrainian].

Т. В. Коломиец

ЭМПАТИЯ И МОТИВЫ МЕЖЛИЧНОСТНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ

В статье представлены результаты теоретического и эмпирического исследования взаимосвязи эмпатии и мотивов межличностного взаимодействия в юношеском возрасте. Показана зависимость потребности в межличностном взаимодействии, мотивационной ориентации и целевой направленности от уровня развития интегральной эмпатии и её форм. Выявлены и описаны возрастные и половые особенности изучаемого процесса.

Ключевые слова: эмпатия, эмпатийность, межличностное взаимодействие, мотивационная ориентация, целевая направленность, потребность во взаимодействии, ранний юношеский возраст, зрелый юношеский возраст.

5. Ильин Е.П. Психология общения и межличностных отношений / Е.П. Ильин. – СПб. : Питер, 2010. – 576 с.
6. Ладанов И.Д., Уразаева В.А. Сборник психологических тестов / Сост. И.Д. Ладанов, В.А. Уразаева – М. : АНХ СССР, 1987. – 60 с.
7. Ломов Б. Ф. Методологические и теоретические проблемы психологи / Б.Ф. Ломов – М.: Наука, 1984. – 444с.
8. Мещеряков Б.Г., Зинченко В.П. Большой психологический словарь / Сост. и общ. ред. Б.Г. Мещеряков, В.П. Зинченко. – М.: 2003. – 672 с.
9. Фетискин Н.П., Козлов В.В., Мануйлов Г.М. Социально-психологическая характеристика развития личности и малых групп / Сост. Н.П. Фетискин, В.В. Козлов, Г.М. Мануйлов – М.: Изд-во института психотерапии, 2002. – 490 с.

5. Ilin, E.P. (1987). *Psikhologiya obscheniia i mezhlchnostnykh otnoshenii [Psychology of communication and interpersonal relations]*. Saint Petersburg: Piter [in Russian].
6. Ladanov, Y.D. & Urazaieva, V.A. (1987). *Sbornik psikhologicheskikh testov [Collection of psychological tests]*. Moscow: ANH SSSR [in Russian].
7. Lomov, B.F. (1984). *Metodologicheskie i teoreticheskie problemy psikhologii [Methodological and theoretical problems of psychologists]*. Moscow: Nauka [in Russian].
8. Meshcheriakov, B.G. & Zinchenko, V.P. (2003). *Bolshoi psikhologicheskii slovar [Significant psychological dictionary]*. Moscow [in Russian].
9. Fetiskin, N.P., Kozlov, V.V., Manuilov, G.M. (2002). *Sotsialno-psikhologicheskaya diagnostika razvitiia lichnosti i malyh grup [Socio-psychological diagnosis of personality development and small groups]*. Moscow: Izd-vo instituta psikhoterapii [in Russian].

T. V. Kolomiets

EMPATHY AND MOTIVES OF INTERPERSONAL INTERACTION

In the article the problem of interpersonal interaction in the context of anthropocentric approach has been examined. Actuality and necessity of studying empathy as an important determinant of interpersonal interaction have been grounded. On theoretical level it has been determined that empathy in the emotional component of interpersonal interaction is represented as a condition of affiliation, determinant of motivated orientation, mechanism of the motive's coming into being and its realization. On empirical level presence of reliable interrelations between integral empathy and its forms and indexes of the need for interpersonal interaction, motivated orientation (egoistic, affiliative and situative) and purposefulness (to social appraisal and non-conflict interaction) has been proved. Their age and sex differentiation has been stated: at early youth age (15-17 years old) interrelation between empathy and its forms and motivation indexes of interpersonal interaction is expressed to a greater extent in comparison with late youth age (18-21 years old), and with girls greater amount of interrelationship displays has been fixed in comparison with boys. The empathically correlatives of motivational indexes of interrelationship communication are more expressed in girls on the affective lap of empathic process, and in boys empathically correlatives of motivational indexes are more expressed in the cognitive lap. The great amounts of interrelationships are noticed on the effective lap that is on the same level for boy and girl samplings. Presence of empathic determination of all the indexes of emotional component of interpersonal interaction has been empirically proved. It has been stated that determinant influence of empathy is expressed to a greater extent in the period of early youth age in comparison with late youth age.

Keywords: empathy, inter-personal interaction, early juvenile age, mature juvenile age, motivated orientation, need for interpersonal interaction, purposefulness.

Подано до редакції 28.04.2014
